

NR 149/2014

**GRANICE TOLERANCJI –
STOSUNEK DO WYBRANYCH
GRUP MNIEJSZOŚCIOWYCH**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 14 stycznia 2014 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

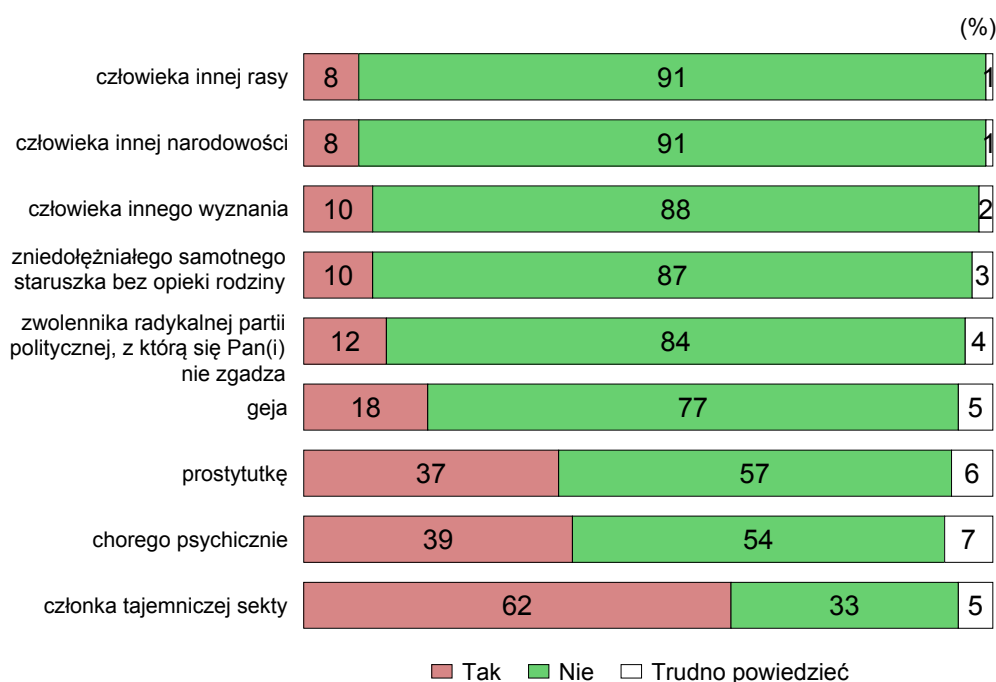
Grupy, do których należymy, w znacznym stopniu określają nas i nasze poglądy. Dominujące w danej zbiorowości style życia i leżące u ich podłoża wartości przenikają do społecznej świadomości kształtując codzienność skupionych w niej osób. Te z opinii, symboli i zasad, które są dostępne doświadczeniu zewnętrznych obserwatorów, podlegają nieustannej ocenie. Jedną z możliwych reakcji otoczenia jest uprzedzenie – emocjonalny, jednoznacznie negatywny stosunek, mający źródło w poznawczych skrótach i stereotypach. Te drażliwe i delikatne kwestie poruszyliśmy w jednym z ostatnich sondaży¹. Pytania zostały przygotowane we współpracy z Instytutem Stosowanych Nauk Społecznych UW.

Uprzedzenia rodzą obawy i niepokój. Badając stosunek do różnych grup społecznych warto więc odwołać się do mierników społecznego dystansu. Wykorzystując tego typu proste wskaźniki postaramy się przedstawić stosunek Polaków do wybranych grup mniejszościowych – ocenić poziom społecznych uprzedzeń. Sprawdzimy też, czy istnieją cechy, które sprzyjają negatywnemu nastawieniu do innych.

Zdecydowana większość badanych nie miałaby nic przeciwko temu, by ich sąsiadem był przedstawiciel innej rasy lub narodowości (po 91% odpowiedzi przeczących), osoba innego wyznania (88%), niesamodzielny, samotny starszy człowiek (87%) lub zwolennik radykalnej partii politycznej, z którego poglądami się nie zgadza (84%). Trzem czwartym ankietowanych nie przeszkadzałoby sąsiedztwo geja (77%), a ponad połowie – bycie sąsiadem prostytutki (57%) lub osoby chorej psychicznie (54%). Przeważająca grupa respondentów obawiałaby się zamieszkania obok członka sekty (62% odpowiedzi twierdzących).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (292) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 11–17 września 2014 roku na liczącej 946 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. CZY MIAŁ(A)BY PAN(I) COŚ PRZECIWKO TEMU, ABY MIEĆ ZA SĄSIADA:

Kobiety częściej niż mężczyźni obawiają się sąsiedztwa członków sekt, osób chorych psychicznie i prostytutek. Mężczyźni natomiast są ponadprzeciętnie często uprzedzeni do gejów oraz osób o radykalnych (a zarazem niezgodnych z własnymi) poglądach politycznych.

Młody wiek sprzyja homofobii oraz negatywnemu nastawieniu do kobiet trudniących się nierządem, niesamodzielnym starszych osób wymagających opieki oraz przedstawicieli tajemniczych sekt religijnych. Z kolei najstarsi respondenci (w wieku 65 lat i więcej) częściej niż młodszy są niechętni osobom innej rasy, narodowości lub wyznania, zniedołęźniałym starszym ludziom oraz homoseksualistom.

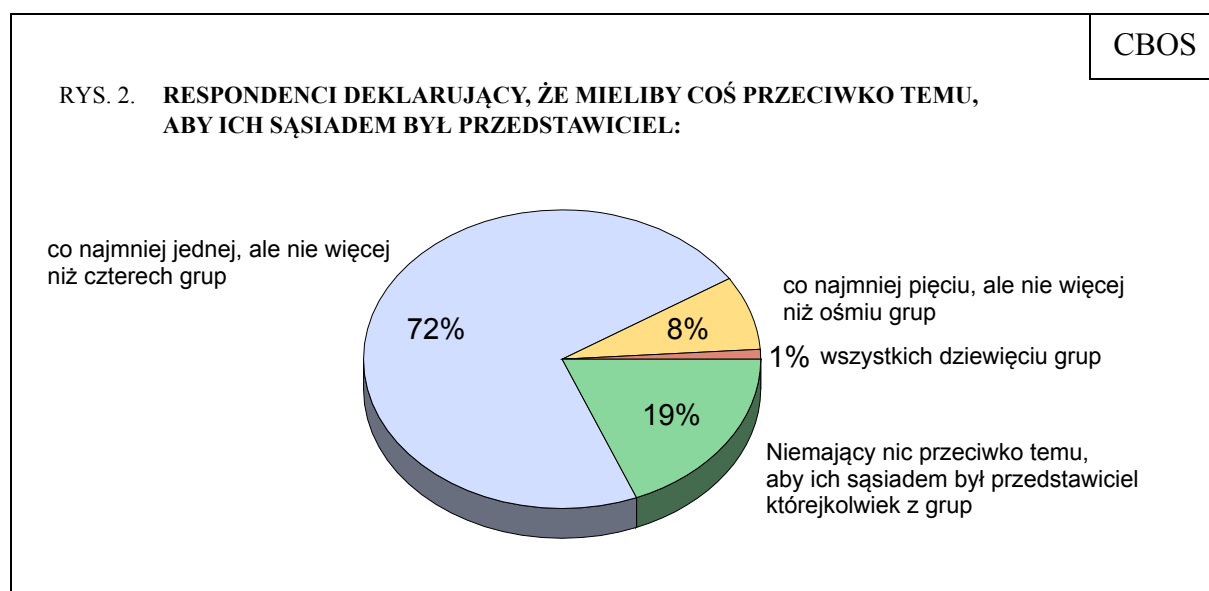
Negatywny stosunek do gejów jest też częstszy wśród mieszkańców wsi i najmniejszych miast (do 20 tys. ludności).

Słabsze wykształcenie sprzyja nietolerowaniu osób innego wyznania, koloru skóry, narodowości, a także gejów i niesamodzielnym, samotnych starych ludzi. Badani lepiej wykształceni są natomiast bardziej niechętni członkom tajemniczych sekt religijnych.

Sytuacja materialna pozostaje w pozytywnym związku z ufnością wobec ludzi innego wyznania i narodowości.

Ankietowani częściej praktykujący religijnie woleliby unikać kontaktów z gejami i prostytutkami, nieco bardziej niż pozostali obawialiby się też sąsiedztwa samotnych starszych ludzi upośledzonych ruchowo (por. tabele aneksowe).

Analizy taksonomiczne wykazują, że grupą, w ocenie której kobiety i mężczyźni najbardziej się różnią, są prostytutki. Zmienną najsilniej różnicującą deklaracje badanych z różnych kategorii wiekowych jest stosunek do osób innej nacji. Najmniej spójne odczucia respondentów żyjących w miejscowościach różnej wielkości, deklarujących różny poziom wykształcenia oraz w różnym stopniu zaangażowanych religijnie budzą geje. Wysokość dochodów pozostaje w najsilniejszym związku ze stosunkiem do zwolenników radykalnych partii politycznych, propagujących idee niezgodne z poglądami badanego.

Na podstawie odpowiedzi na dziewięć pytań kwestionariusza

Aby określić, czy istnieją cechy sprzyjające negatywnemu nastawieniu do innych, skonstruowaliśmy prosty indeks zliczający odpowiedzi wyrażające niechęć do omawianych kategorii społecznych (przyjmował on wartości od 0 do 9). Deklaracje prawie jednej piątej ankietowanych (19%) wskazują na brak uprzedzeń do którejkolwiek z grup, a tylko nieliczni (1%) wyrażają niechęć do wszystkich dziewięciu. Zdecydowanej większości Polaków przeszkadzałoby sąsiedztwo osób reprezentujących niektóre kategorie społeczne: prawie trzy czwarte badanych (72%) wolałoby unikać kontaktów z przedstawicielami mniej niż połowy grup, a 8% respondentów – z osobami należącymi do przeważającej ich części.

Tabela 1

Kategorie społeczno-demograficzne		Respondenci deklarujący, że mieliby coś przeciwko temu, aby ich sąsiadem był przedstawiciel:			Niemający nic przeciwko temu, aby ich sąsiadem był przedstawiciel którejkolwiek z grup
		wszystkich dziewięciu grup	co najmniej pięciu, ale nie więcej niż ośmiu grup	co najmniej jednej, ale nie więcej niż czterech grup	
w procentach					
Płeć	Mężczyźni	0	8	70	21
	Kobiety	1	8	73	18
Wiek	18–24 lata	0	3	82	14
	25–34	1	5	75	19
	35–44	1	9	72	18
	45–54	1	4	79	16
	55–64	1	12	66	22
	65 lat i więcej	1	14	59	26
Miejsce zamieszkania	Wieś	1	8	72	19
	Miasto do 19 999	1	10	73	16
	20 000 – 99 999	0	8	68	24
	100 000 – 499 999	0	7	72	21
	500 000 i więcej mieszk.	2	7	73	18
Wykształcenie	Podstawowe	2	9	68	21
	Zasadnicze zawodowe	0	11	68	21
	Średnie	1	8	72	20
	Wyższe	0	5	78	17
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	1	10	75	14
	501–750	4	13	65	18
	751–1000	0	9	69	22
	1001–1500	0	6	77	18
	Powyżej 1500 zł	0	8	70	22
Udział w praktykach religijnych	Kilka razy w tygodniu	0	7	67	25
	Raz w tygodniu	1	10	72	16
	1–2 razy w miesiącu	0	6	74	20
	Kilka razy w roku	1	8	72	20
	W ogóle nie uczestniczy	0	6	68	26

Na podstawie odpowiedzi na dziewięć pytań kwestionariusza

Tabela 2

Kategorie społeczno-demograficzne		Przeciętna liczba grup, których przedstawiciele respondenci nie chcieliby mieć za sąsiadów
Płeć	Mężczyźni	1,92
	Kobiety	2,09
Wiek	18–24 lata	2,13
	25–34	1,85
	35–44	2,03
	45–54	1,90
	55–64	2,04
	65 lat i więcej	2,17
Miejsce zamieszkania	Wieś	2,06
	Miasto do 19 999	2,19
	20 000 – 99 999	1,80
	100 000 – 499 999	1,99
	500 000 i więcej mieszk.	1,97
Wykształcenie	Podstawowe	2,22
	Zasadnicze zawodowe	2,04
	Średnie	1,94
	Wyższe	1,88
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	2,15
	501–750	2,61
	751–1000	1,81
	1001–1500	1,96
	Powyżej 1500 zł	1,94
Udział w praktykach religijnych	Kilka razy w tygodniu	1,83
	Raz w tygodniu	2,26
	1–2 razy w miesiącu	1,78
	Kilka razy w roku	1,94
	W ogóle nie uczestniczy	1,70

Przedstawiono średnie arytmetyczne na podstawie odpowiedzi na dziewięć pytań kwestionariusza

Liczba grup, z przedstawicielami których respondenci nie chcieliby nawiązywać relacji, w niewielkim stopniu zależy od kontrolowanych w badaniu cech społecznych i demograficznych. Zakres uprzedzeń jest zwykle tym szerszy, im niższy poziom wykształcenia ankietowanych. Obok osób słabiej wykształconych nieco większą liczbą wskazań wyróżniają się także kobiety, respondenci najmłodszy i najstarsi, mieszkańcy wsi i najmniejszych miast oraz badani relatywnie gorzej sytuowani. Co istotne – być może za sprawą poczucia wyizolowania z otoczenia społecznego – niższy poziom wykształcenia oraz starszy wiek sprzyjają jednocześnie akceptacji sąsiedztwa przedstawiciele wszystkich omawianych grup.

Opracowała
Natalia HIPSZ